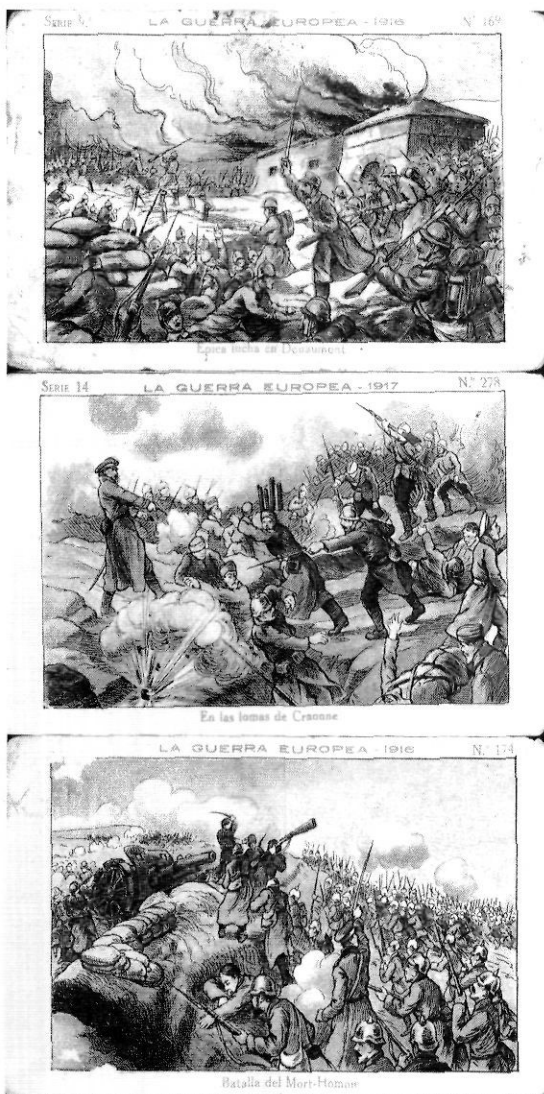

Història

El gironins de la Gran Guerra (1914-1918)

La Gran Guerra va tenir un gran ressò a Catalunya. L'opinió pública va fer costat a França. Aquests cromos són de la col·lecció que ofería la popular xocolata Ametller. Corresponen a alguns dels grans combats del front francès: Douamont, Mort-Homme i Craonne.

J. Víctor Gay

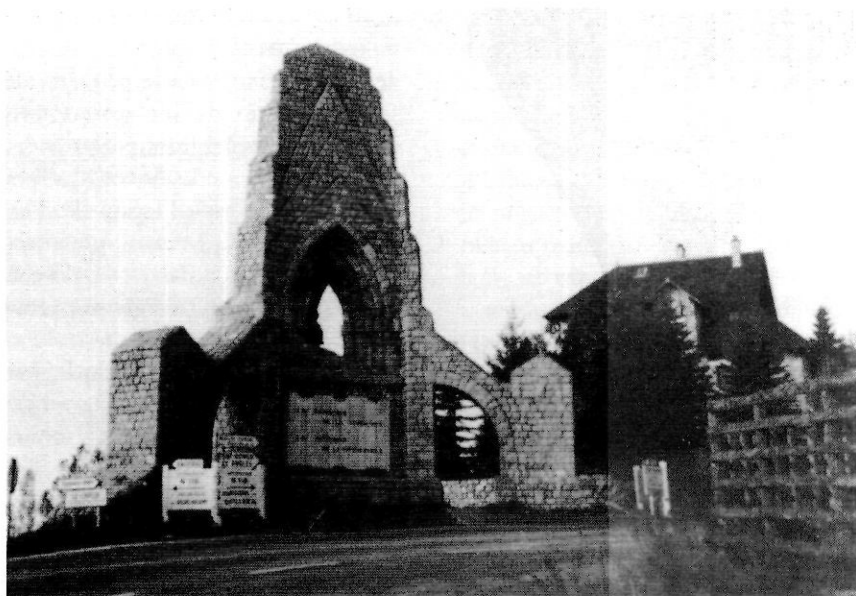
En un racó del parc de la Ciutadella de Barcelona, una discreta i anònima escultura de l'olotí Josep Clarà sembla formar part de la decoració d'aquell espai. En realitat es tracta d'un record que el nostre país va tenir per a uns ciutadans que van lluitar generosament en defensa dels principis de llibertat, igualtat i fraternitat, inspiradors de la Revolució Francesa, en el moment que el país veí va ser atacat per les forces del kàiser. Es compliran noranta anys d'aquell gest, en el quals els gironins van tenir un paper important. No és cap casualitat que un artista de casa nostra fos l'encarregat de fer memòria dels seus compatriotes, molts caiguts en el front francès, encara que també en altres escenaris de l'anomenada Gran Guerra, que omplí de sang els camps europeus els anys 1914 a 1918. Igualment si el visitant encuriósit de l'Hôtel des Invalides de París, el gran museu militar francès, ho demana, li mostraran una senyera en la qual s'escriuen aquests termes: «Catalunya Verdun. Hommage a l'héroïsme français. MCMXVI». En realitat l'ensenya no ondejava davant de cap formació militar catalana, senzillament pel que fet que no va existir mai. «El març-abril del 1923 una delegació de tres-cents pixatinters del CADCI(1) anà en excursió turística fins a Les Invalides a París, per a dipositar la senyera catalana entre els emblemes d'altres pobles que valentament havien lluitat contra la barbàrie dels teutons».(2)

103 voluntaris de les terres de Girona van participar en diversos escenaris de la conflagració que va omplir de sang els camps europeus

Els catalans al costat de França

L'esclat del primer gran conflicte del darrer segle, a les acaballes de l'estiu de 1914, va desvetllar passions en una Espanya obligadament neutral a causa de la seva precària situació militar, econòmica i social, i embrancada en una sagnant guerra en el Marroc i dividida respecte als seus sentiments. «Sólo la canalla i yo somos francófilos», no s'estava de dir en privat el rei Alfons XIII, que patia a nivell familiar aquesta situació: la seva mare, la reina Maria Cristina, era membre de la casa imperial d'Àustria-Hongria, mentre que la seva esposa, la reina Victòria Eugènia de Battemberg, ho era de la casa reial britànica. La burgesia espanyola, especialment la castellana, admirava l'eficàcia i l'ordre que inspiraven els alemanys. A Euskadi, els lligams econòmics i industrials amb el Regne Unit feien decantar les simpaties vers el bàndol de l'Entesa (França, Regne Unitat, Rússia i Itàlia). A Andalusia els terratinents eren clarament propers als britànics (moltes propietats eren de súbdits d'aquest país). I a Catalunya, decididament França inspirava totes les simpaties del món.

Les raons d'aquesta posició eren diverses. En primer lloc les intenses relacions personals, familiars, econòmiques i fins de referent polític que entre els catalans ha desvetllat França en el decurs de moltes generacions. Ja en 1870, en el moment de la derrota francesa davant dels exèrcits prussians, grups de catalans van creuar clandestinament la frontera per combatre al costat del poble francès. Amb tot, el gruix del poble català tenia altres prioritats més properes, i després de l'esclat del conflicte es va veure que podia ser positiu per a l'economia del país. El diputat pel districte de Figueres Joaquim Salvatella escriu en el diari *El Poble Català*, del 6 d'agost de

Emmanuel Brousse (Perpinyà, 1886-París, 1926) va encoratjar la participació dels voluntaris catalans en la Gran Guerra. A l'accés de Mont-Lluís hi ha un singular monument dedicat a aquest «Benefactor de la Cerdanya, defensor de la viticultura i apòstol de les economies. A: ministre mort pobre».

1914: «en l'hora de la liquidació general, Espanya es trobarà enfortida, en una situació econòmica immillorable, i el prestigi de la nació haurà augmentat considerablement la solvència davant del món».

Les evidents simpaties catalanes vers l'Entesa i especialment respecte dels francesos, restarien bàsicament en els grups nacionalistes i intel·lectuals. El poble, dominat per un analfabetisme entès no tan sols com el fet de no saber llegir i escriure, sinó també com la manca de coneixements escolars bàsics com la geografia, era lògic que quan es parlava de la guerra a les classes populars (tan urbanes com camperoles) es veïés llunyana, sense saber de vegades on se situaven en el mapa d'Europa els estats contendents. Fou el cas d'un camperol català que, a l'agost de 1914, confessà a l'ateneïsta barceloní Quim Borralleras que guanyarien els russos «perquè els ve de baixada».(3)

La figura del mariscal Joffre

El municipi de Ribesaltes, situat a menys de deu quilòmetres al nord de Perpinyà, accessible per la ruta nacional, l'autopista o el ferrocarril, és la població on va néixer el 1852 Joseph Jacques Césaire Joffre, tercer dels onze fills d'una família de vinyaters benestants. El seu avi patern dirigia una boteria. L'activitat econòmica principal d'aquella part del Rosselló és, efectivament, la producció de vi. Uns excel·lents dolços, els moscats de Ribesaltes, són recomanables. El futur mariscal de França «Sortia, doncs, d'un medi valent al treball, estalviador, entès en els afers, enemic del desordre, hostil a les aventures, prudent en la conversa i moderat en les ambicions. Aquestes qualitats havien de marcar més tard tot el que van emprendre amb paciència calma i enteniment».(4)

Aquell militar de l'arma d'enginyers, que havia fet gran part de la seva carrera a ultramar, incorporat a la metròpoli deu anys abans del conflicte, esdevindria l'heroi de la batalla del Marne. Una batalla guanyada fins amb la col·laboració dels taxis de París, que van transportar els reforços de l'exèrcit francès, desvetllà a Catalunya un gran entusiasme: «la victòria aliada fou rebuda amb eufòria en els cercles nacionalistes radicals i republicans catalanistes, fins al punt que adreçaren un missatge de felicitació i solidaritat al general francès Joseph Joffre, artífex d'aquest triomf de l'Entesa. En aquest missatge es manifestava que el Marne no havia estat únicament un guany militar de la França immortal sinó també un èxit de tot Catalunya».(5)

Encara l'any 1920, el mariscal Joffre (rebé el bastó d'aquest més alt grau de l'exèrcit francès a la primavera de 1917, després de ser retirat dels comandaments del front per pressions polítiques), visità oficialment Madrid i Barcelona. A la capital espanyola el rei li lliurà la Medalla Militar i, posteriorment, es traslladà a Barcelona, on el 6 de maig fou obsequiat amb un esplèndid àlbum, relligat en cuir i tancadures metàl·liques, amb dibuixos dels més reconeguts artistes del moment i onze mil signatures. Aquesta peça imponent es conserva en el Museu Joffre de Ribesaltes, concretament en el segon pis, en el conjunt del despatx del militar. Els mobles són els originals de l'apartament parisenc de la Rue Llaballe, on va morir.

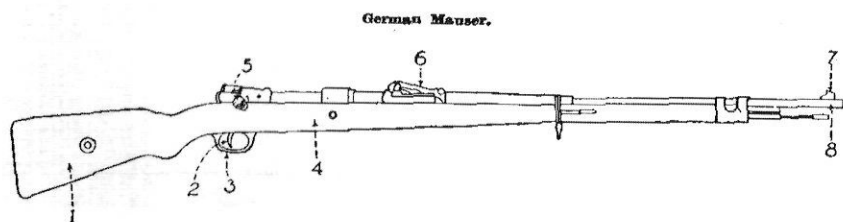
Precisament aquella visita a Catalunya del mariscal i la seva esposa va provocar tensions polítiques entre els estaments de la Mancomunitat i l'Ajuntament, d'una banda, i els representants del govern de Madrid, que aconsellaren al militar de retornar a París més aviat del que havia previst.

Uns anys després, concretament el 1926, la cobla La Principal de la Bisbal realitzà la seva primera sortida a l'estranger i oferí diferents concerts a la capital francesa. Va ser per iniciativa i suport del gran músic i polític gironí Josep Fontbernat i Verdguer que es pogué portar a terme l'esmentada fira per França i Bèlgica. El mestre Fontbernat va programar un concert privat en les dependències que el mariscal Joffre ocupava

L'exaltació quasi mística del mariscal Joseph Joffre la van aprofitar els catalanistes els anys de la Gran Guerra i especialment en el decurs de la seva visita al nostre país el 1920.

en el Ministeri de la Guerra. El vell militar escoltà els músics empordanesos, que van interpretar un cant molt popular a Ribesaltes, *El pardal*, i la sardana de Pep Ventura *Per tu ploro*. Serios, dret, aparentment inexpressiu, el mariscal esguardava, i en finalitzar restà igual, els músics també en silenci, fins que s'adonaren que pel rostre de Joffre queien unes llàgrimes emocionades. Per correspondre s'abraçà amb Fontbernat.

Quan el mariscal Joffre va ser ministre de la Guerra, va rebre la visita del Principal de la Bisbal i va escoltar, commogut, la sardana Per tu ploro

La capital catalana dedicà una avinguda al mariscal de la Catalunya Nord. Ara s'anomena «Avenida Borbón». Sense comentaris.

Tornem al conflicte. El paper de Joffre va exaltar els ànims nacionalistes catalans i aquest és, possiblement, l'origen d'un mite que cal retornar al seu abast exacte. Es tracta dels «voluntaris» catalans i el seu nombre.

Xifres inflades

Un centenar (exactament 103) gironins estan reconeguts com a voluntaris en el conjunt dels 954 catalans documentats, quasi un onze per cent. Poden semblar unes xifres notables, però en el decurs de molts anys se n'havien manejat altres molt més espectaculars. Segons Ferran Soldevila, «Catalunya fou el poble del món no bel·ligerant que va prendre una part més activa en la Gran Guerra; pobles hi hagué que, havent declarat la guerra a Alemanya, no van intervenir en el combat en el grau que ho va fer el poble català».

El fet que quasi un miler de voluntaris catalans lluitessin al costat de l'Entesa és respectable i meritori, sens dubte, però el que ja resulta més sorprenent és el procés «inflacionista» de les xifres reals.

La majoria dels voluntaris es van enrolar a la Legió Estrangera francesa, habitualment única possibilitat de participar en els combats. Altres, com s'assenyala en la relació dels voluntaris gironins, ho van fer en les files de l'exèrcit regular francès, una vegada obtinguda aquesta nacionalitat.

Precisament les dades, perfectament recollides en els arxius legionaris, assenyalen clarament els orígens d'aquests voluntaris. En el decurs de tota la Gran Guerra 2.118 ciutadans espanyols van lluitar amb els exèrcits aliats, dels quals 954 eren catalans i

103 gironins. Altres nacions que van aportar legionaris amb xifres importants: 2.000 txecs, que van participar-hi com un exèrcit autònom. 2.745 legionaris polonesos i 2.251 italians, dits *garibaldins* (l'exèrcit italià va participar al costat de l'Entesa, els *garibaldins* eren legionaris).(6) En els anys de la guerra els legionaris estrangers no van excedir dels quinze mil homes. Evidentment les afirmacions gratuïtes que quinze mil voluntaris «espanyols», dels quals dotze mil haurien estat catalans, cauen pel seu propi pes.

L'evidència de la demografia ho demostra. Parlar de milers de catalans caiguts en el front de França suposaria unes pèrdues enormes per al país (Catalunya tenia dos milions i mig d'habitants el 1920). Tampoc ningú ha pogut veure en els grans cementiris militars francesos les tombes dels catalans, ni cap relació nominal en els mausoleus com el de Douamont (on reposen 130.000 soldats francesos i alemanys, i en el cementiri proper, 14.000 francesos identificats).

La xifra llegendària dels milers de voluntaris catalans va ser igual-

Georges Brousse (fill d'Emmanuel Brousse), al qual veiem exercint de periodista al fons de la fotografia amb els papers a la mà, el 10 de febrer de 1939, a la Jonquera, en el moment en què el general francès Falgade saluda el general Solchaga, que comandava les tropes de Franco que van arribar a la frontera.

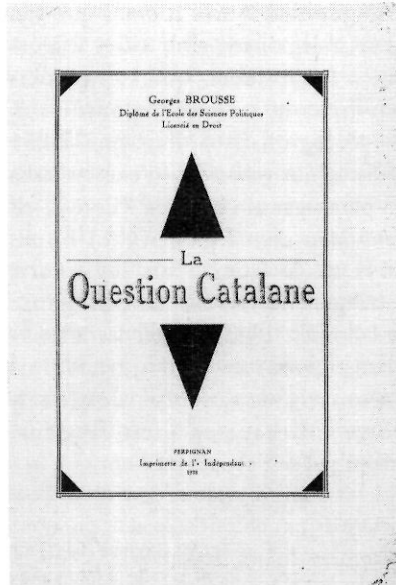

ment defensada els anys de la Guerra Civil en el bàndol republicà per encoratjar la participació militar del nostre país en aquell conflicte. La serenor que imposa el pas del temps aconsella valorar amb exactitud històrica la participació dels catalans, i també dels gironins, en la Gran Guerra.

El paper d'Emmanuel Brousse

Aquest entusiasme nacionalista lligat a la participació dels voluntaris catalans en la Gran Guerra no va ser exclusiu d'aquesta banda del Principat. També a la Catalunya Nord es va contribuir a magnificar aquest paper dels voluntaris catalans.

En tenim un exemple que podem qualificar d'espectacular. Es tracta del reconegut catalanòfil Emmanuel Brousse (Perpinyà 1896 - París 1924). Diputat a l'Assemblea Nacional francesa pel departament dels Pirineus Orientals. Promotor incansable d'infraestructures i equipaments com el petit tren groc, que encara avui uneix Vilafranca del Conflent amb la Tor de Carol, del Gran Hotel de Font-romeu i de la xarxa de carreteres de la Cerdanya francesa, on és recordat en un singular monument on s'assenyala que va ser ministre (en realitat secretari d'Estat) i que «va morir pobre». Igualment defensà aferrissadament la construcció de la

La *Question Catalane* de Georges Brousse, que va contribuir decisivament a inflar la xifra real de voluntaris catalans que van participar en la Gran Guerra.

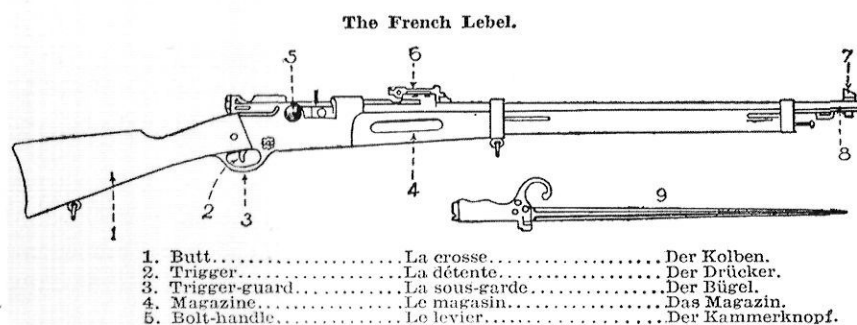
carretera de Maçanet de Cabrenys a Costoja, per Tapis. «Nosaltres encara recordem amb entusiasme un discurs del diputat del Vallespir, en el qual tractava mestrirolament, amb el cor d'infant i unció de patriota, el problema sempre candent de les nostres carreteres. D'entre aquestes, la de Maçanet de Cabrenys a la frontera francesa, per Tapis, li era com una visió latent, el seu somni daurat, hi tenia posada l'ànima».(7)

La família Brousse era propietària del veterà diari *L'Indépendant*, que segueix publicant-se a la capital de la Catalunya Nord, i des de les seves pàgines va encoratjar el paper dels voluntaris catalans. A París, al palau d'Orsay, el mes de desembre de 1917 el mateix Brousse va aplegar un seguit de polítics catalanistes i representants dels catalans que lluitaven a França, en un acte al qual va ser present el president del govern, Georges Clemenceau. Un any abans també havia promogut un viatge de destacats polítics i intel·lectuals catalans a Perpinyà. Entre d'altres hi eren presents els empordanesos Pere i Frederic Rahola, també Santiago Russinyol, Pompeu Fabra, Àngel Guimerà, Lluís Millet, Narcís Oller, Josep Maria Sert, Apel·les Mestres, etc.

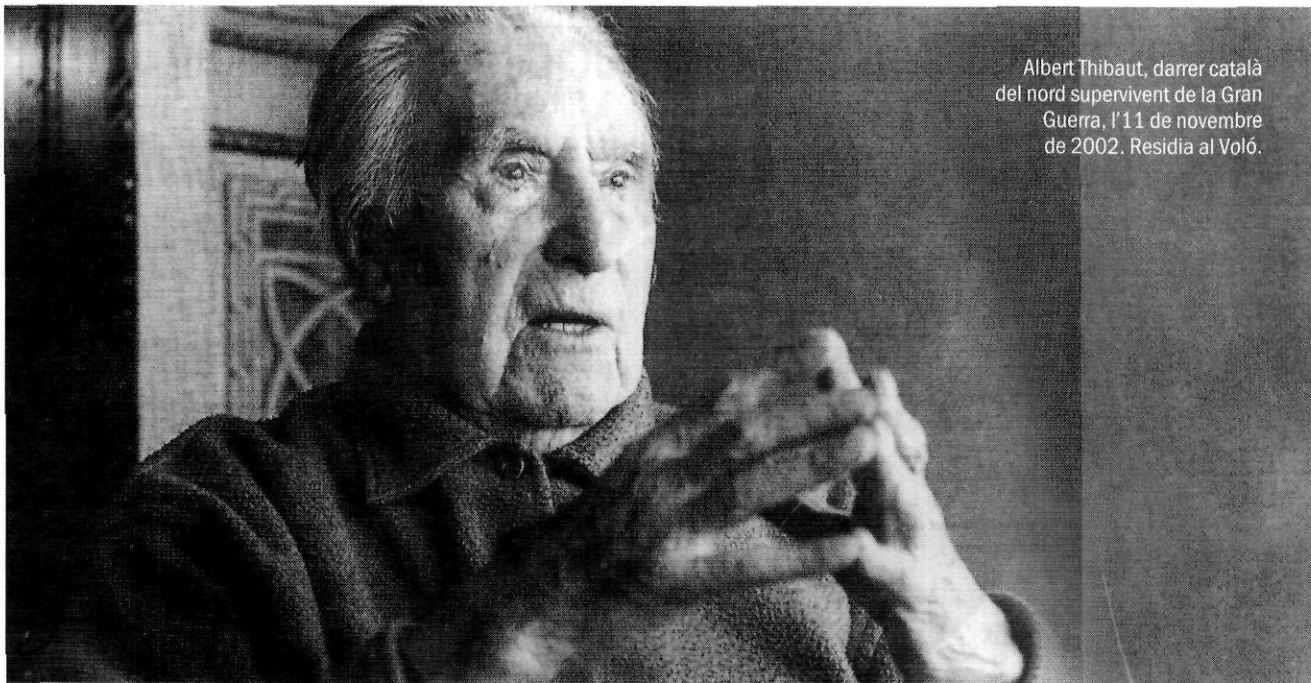
Emmanuel Brousse no dubta en els seus escrits a definir Catalunya d'«aliadòfila» i al conjunt d'Espanya de «germanòfila», fàcils qualificacions que, com s'ha vist, no es corresponen exactament a la realitat sentimental del conjunt de l'Estat, on hi havia un xic de tot; també certs sectors catalans eren propers als imperis centrals.

Aquesta exaltació nacionalista (quasi sempre escrita en llengua francesa) va contribuir notablement a «inflar» la realitat dels voluntaris catalans.

La següent generació dels Brousse hi van afegir més elements. Georges Brousse, fill d'Emmanuel, publicà l'any 1928 *La Question Catalane*(8), que era la tesi que va defensar a l'Escola de Ciències Polítiques. En aquesta obra dedica tot un capítol, el cinquè concretament, a *La Catalogne pendant la guerre*. Hi escriu: «Després d'uns primers minuts d'exaltació, una veritable organització de reclutament s'organitza a Barcelona, sota la direcció d'un home coratjós, d'un veritable patriota modern, el doctor Solé i

La majoria dels voluntaris es van enrolar a la Legió Estrangera Francesa, única possibilitat de participar en els combats

Albert Thibaut, darrer català del nord supervivent de la Gran Guerra, l'11 de novembre de 2002. Residia al Voló.

Pla, cavaller de la Legió d'Honor, i veiem com s'inscriuen un gran nombre de catalans. A l'entorn de 15.000 que van lluitar al nostre costat, defensant un ideal de llibertat, amb l'esperança que el seu sacrifici no seria en va i que el dia de demà, ja en pau, permetria al seu país viure lliure. Prop de 12.000 d'aquells voluntaris restarien per sempre en els camps de batalla de França i reposen al costat dels nostres morts i sota una creu blanca. El percentatge de morts de Catalunya va ser més elevat que el de molts altres països que participaren directament en la guerra.

La publicació de l'esmentat llibre va ser recollida en diferents cròniques per la premsa de l'època. Al setmanari *Le Canigou*, Louis Walter escriu en l'edició del 15 de novembre de 1928: «Ens hem emocionat en constatar les pàgines que Georges Brousse dedica als voluntaris catalans que van caure en el front, senzillament pel fet de servir el Dret tot servint a França, i

ens demanem per quina raó cap monument no ens ajuda a conservar entre nosaltres la memòria d'aquests dotze mil germans de llengua i esperit que s'allistaren per defensar França i van morir cantant *La Marseilles*».

Com es desprèn dels arxius militar francesos i de la realitat estadística catalana, ni van ser quinze mil els voluntaris catalans ni, evidentment, no podia ser realitat la xifra dels dotze mil morts en combat.

Georges Brousse va mantenir el seu interès per tots els esdeveniments del nostre país. En qualitat de periodista va seguir la Guerra Civil a Catalunya i el dia que les tropes de Franco arribaren a la Jonquera estava, tot fent crònica per al seu diari, al costat dels militars francesos que eren a la frontera. Aquest destacat periodista francès morí a mans de la Gestapo, després de ser detingut com a membre de la resistència francesa a l'ocupació alemanya de França, en el decurs de la Segona Guerra Mundial.

Els altres catalans morts en la Gran Guerra

La contribució de la Catalunya Nord a l'esforç militar francès en la guerra de 1914-1918 se situa oficialment en els 8.400 morts, sobre el milió i mig de soldats procedents dels diferents departaments metropolitans francesos. Només ens cal fer un petit recerregut per qualsevol de les poblacions de les comarques del Rosselló, Conflent o Vallespir per llegir en els seus monuments als morts per la pàtria francesa un seguit de cognoms cent per cent catalans.

Tots els estaments socials de la Catalunya Nord hi van participar. Per exemple, l'any que va esclatar el conflicte, el 1914, l'equip de rugbi AS Perpignanaïa havia aconseguit a Tolosa el campionat de França. De l'alineació campiona, vuit jugadors van morir al front (cinc el primer any de guerra). L'actual estadi de Perpinyà en fa memòria, i porta el nom

Els voluntaris gironins

segons les dades de les fitxes personals del Dr. Solé i Pla

Alabert, Telesfor (Girona)	Castillo, Ernest (Palafrugell. Mort en combat el 1917 com a soldat del 408 regiment d'infanteria de l'exèrcit regular francès	Moné, Emili (Pals, 8 de maig 1892. Mort en combat el 22 de juny de 1915)	Riera, Ferran (Arbúcies. Llicenciat el setembre de 1915)
Alberich, Josep (Vilarnadal. Mort en combat el 1918)	Cayró, Joaquim (Palafrugell)	Negre, Pere (Camprodon)	Ribó (Anglès)
Alberich, Josep (Figueres)	Cervera, Plàcid (la Selva de Mar)	Pagés i Pujol, Joan-Jaume (Setcases. Mort en combat el 27 de novembre de 1916)	Roca, Edmont (Sant Feliu de Guíxols)
Alena, Narcís (Llagostera. Mort en combat als 35 anys, no figura l'any del decés)	Clarà, Josep (S'Agaró. Consta que rebia una pensió l'any 1934)	Palé, Ferriol (Figueres. Llicenciat a la fi de la guerra. Figura com a mecànic d'aviació en l'exèrcit regular francès)	Ros i Balay, Vicenç (En una part de la documentació figura nascut a Castelló d'Empúries, 1882. Mort en combat el 27 de juliol de 1916)
Altarriba, Eudald (Ripoll, 1897)	Codina, Josep (Ripoll, 1894. Mort en combat l'octubre de 1915)	Palé, Tomàs (Figueres. És germà de l'anterior)	Ros, Josep (Castelló d'Empúries. Possiblement parent de l'anterior. Mort en combat el 27 d'abril de 1918)
Andreu (Figueres)	Cortada, Emili (Figueres)	Paller, Baldomer (la Jonquera, 6 de febrer de 1881)	Ruiz, Josep (Girona)
Aradou, Llorenç (Banyoles. Mort en combat el setembre de 1915)	Costa, Josep (Girona)	Paller i Pagués, Joan (Peralada)	Sala, Enric (Peratallada. Llicenciat el 8 d'abril de 1920)
Aranya (Girona. Mort en combat el 1915)	Elena, Joan (Llagostera)	Pech, Miquel (Girona)	Salarich, Manuel (Girona. Llicenciat al 1915 amb invalidesa de segona classe).
Arminyo, Francesc (Girona)	Espinel, Manuel (Girona)	Pèlach, Josep (Girona. Mort en combat a Lafaux el 2 de setembre de 1918)	Salsas (Girona)
Aspero, Joan (Llívia. Mort en combat a Bèlgica el nombre de 1914. Soldat del 53 regiment d'infanteria de l'exèrcit regular francès).	Fandos, Agustí (Aiguaviva)	Pérez, Agustí (Girona. Mort en combat a Sèrbia)	Salvador, Maurici (Girona)
Ayats, Frederic (Sant Feliu de Guíxols)	Filipo, Josep (Figueres. Llicenciat el setembre de 1919)	Pi, Joan (Llançà. Mort en combat el 26 de juny de 1915)	Salza, Joaquim (St. Feliu de Guíxols)
Baroles, Florenci (Salt. Figura com a llicenciat, és a dir que va sobreviure a la guerra)	Font (Girona)	Picanyol, Miquel (la Vajol. Mort en combat als 17 anys)	Sánchez (Girona)
Beltran, Àngel (Girona)	Foms, Jean (Girona)	Plonès, Miquel (Beget)	Silvestre (Girona)
Bofill, Pere (Ripoll. Soldat del 52 regiment d'artilleria de l'exèrcit regular francès)	Gosset, Pere (Figueres. Mort en combat l'octubre de 1915)	Planes (Camprodon)	Simó, Josep (Figueres)
Boix, Juli (Llívia. Mort en combat el 1918, soldat del 278 regiment d'infanteria de l'exèrcit regular francès).	Grau, Enric (St. Joan de Palamós)	Presas i Suárez, Francesc (Figueres. Llicenciat el 19 de novembre de 1914)	Soler, Joan (Vilamaniscle)
Bordigas, Enric (Palafrugell)	III, Joan (Banyoles, 1895. Declarat desertor a les acaballes de la guerra)	Pruné, Daniel (Camprodon. Mort per efecte de l'artilleria, no hi figura data)	Sunyer, Josep (la Jonquera. Mort al front de Reims, el 21 d'agost de 1917)
Calçada (Sant Feliu de Guíxols)	Illa, Joan (Garriguella)	Puig i Perpinyà, Jaume (Girona. Desaparegut el 4 de juny de 1915 als Dardanel·ls)	Tarrés, Brígola (Begur)
Camós, Bernat (Banyoles. Mort en combat el maig de 1915)	Lascore, Antoni (Pals, 1883. Mort al front de Royament el juliol de 1916)	Xiquet (Camprodon)	Taulera i Oliva, Jaume (la Jonquera)
Capdevila, Carles (Olot)	Lefebre, Desiré (Figueres)	Pujulà i Vallès, Frederic (Palamós, 1877. Lluità a les files de l'exèrcit regular francès. Mort a Bargermon el 1962).	Torrents, Josep (Hostalric)
Caralps, Benet (Llívia. Llicenciat el setembre de 1918)	Lisa, Apolinar (Girona. Mort en combat a Molí de Lefaux, el setembre de 1918)	Quintana, Francesc (Olot. Considerat desaparegut en els combats del 9 de maig de 1915).	Torres (Figueres. Llicenciat el 4 de març de 1919)
Casadevall, Alfons (Palamós, 1883. Llicenciat el febrer de 1919)	Llensa i Romà, Pere (Olot. Llicenciat el 8 de setembre de 1919)	Raurich, Francesc (Llagostera)	Torres i Casadevall, Pere (Roses)
Casadevall, Joaquim (Vilamacomun)	Mari, Josep (Sant Llorenç de la Muga. Mort en combat, sense precisar lloc)	Reig, Joan (Figueres. Llicenciat a la fi de la guerra)	Villumbrales, Manuel (Només s'assenyala com a lloc de naixement l'Empordà. Mort en combat el 26 d'abril de 1918)
Casadevall, Sebastià (Castelló d'Empúries, 1896. Llicenciat el març de 1919)	Martí i Sabaté (Sant Feliu de Guíxols, 19 de febrer de 1880. Mort en combat el 12 de juliol de 1916)		Vinyas, Martirià (Banyoles. Figura com a llicenciat per ferides de guerra)
Casanovas, Pere (Girona)	Martí, Josep (Peralada)		Vinyes, Francesc (Banyoles o les Preses)
Casas, Jaume (Palamós. Desaparegut a Hangard el 1918)	Martín, Josep (Peralada)		Vives, Llibert (Girona)
	Mateu, Josep (Aiguaviva)		Xercavins, Josep (Girona)
	Maurici, Salvador (Girona)		Zacarias, Joan (Girona)
	Maya, Oleguer (Olot. Llicenciat en finalitzar la guerra)		
	Misel, Pere (Banyoles)		

Notes

- Tots els voluntaris s'han de considerar integrats en les files de la Legió Estrangera francesa, tret dels casos en què s'esmenta una altra destinació
- Els voluntaris que van lluitar com a soldats de l'exèrcit regular havien adquirit la nacionalitat francesa.
- En resum, segons aquesta llista, 24 voluntaris gironins (el 23,3%) van morir en combat, 2 van ser considerats desapareguts en combat i 1, desertor.

Els voluntaris gironins procedien de les poblacions properes a la frontera francesa, de la capital i de les localitats costaneres.

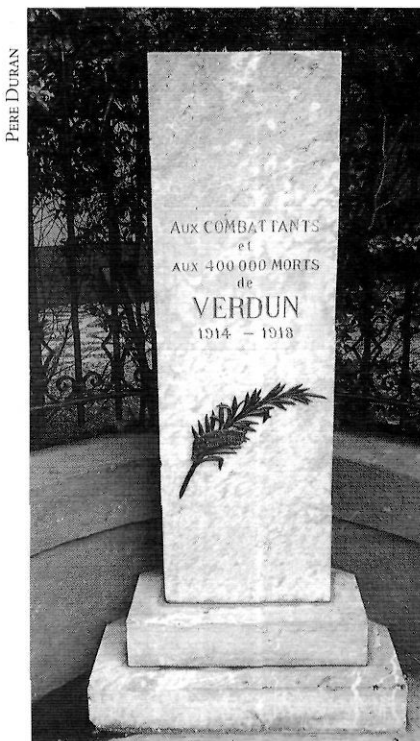
d'Aimé Giral, un ídol popular d'aquella època i dels primers a morir en combat.

Encara en la darrera celebració de la diada de l'Armistici de l'11 de novembre de 2002 restava un català del nord supervivent d'aquella guerra (dels 68 de tot França en la data esmentada). Es tracta d'Albert Thibaut, nascut el 29 de maig de 1897 al Voló, a pocs quilòmetres de la frontera del Principat. Al front de Verdun, prop del fort de Douamont, en el decurs dels combats de 1917 va ser greument ferit i va perdre la cama dreta. Reconegut amb nombroses condecoracions, inclosa la Legió d'Honor, mantenia la seva memòria perfectament clara als seus 105 anys. Aquest veterà sergent d'infanteria va respondre a un periodista que li preguntà «Vostè és un campió?», amb aquesta altra qüestió: «Sap què és un veritable campió?».

Les xifres reals

Amb la perspectiva del temps ens podem referir despassionadament a la participació catalana i també gironina en la Gran Guerra. Entre 1914 i 1918, uns tres mil voluntaris d'arreu de l'Estat espanyol van lluitar en el bàndol aliat, i d'aquest conjunt 954 eren catalans del sud, 103 dels quals gironins. Un 29,1% del Gironès, el 31% de l'Alt Empordà, un 15,5% del Baix Empordà, el 7,6% del Ripollès, un altre 5,8% del Pla de l'Estany, el 4,8% de la Garrotxa, un 2,9% correspon a la Selva i també 2,9% a la Cerdanya.

Les poblacions properes a la frontera francesa, juntament amb la capital i les localitats costaneres, generen la major part dels voluntaris gironins, possiblement com a resultat dels contactes amb França i també pel seu pes demogràfic en el cas de Girona i Figueres. Els voluntaris gironins procedien de 35 municipis. S'han aplegat per

Un discret monument a l'ombra del Castellet de Perpinyà recorda els 400.000 morts dels combats de Verdun. Voluntaris catalans hi van participar.

comarques naturals. Entre parèntesis hi ha el nombre de voluntaris de cada població. Gironès: Girona (24), Llagostera (3), Aiguaviva (2) i Salt (1). Alt Empordà: Figueres (12), la Jonquera (3), Peralada (3), Castelló d'Empúries (3), Vilarnadal (1), Vilamacolum (1), Selva de Mar (1), Garriguella (1), Sant Llorenç de la Muga (1), Llançà (1), la Vajol (1), Peratallada (1), Vilamaniscle (1) i Roses (1). Un voluntari figura senzillament com a nascut a l'Empordà. Baix Empordà: Sant Feliu de Guíxols (5), Palafrugell (3), Palamós (3), Pals (2), S'Agaró (1), Sant Joan de Palamós (1) i Begur (1). Ripollès: Camprodon (4), Ripoll (3) i Setcases (1). Pla de l'Estany: Banyoles (6). Garrotxa: Olot (4) i Beget (1). Cerdan-

ya: Llivia (3). La Selva: Anglès (1), Arbúcies (1) i Hostalric (1). Es constata que totes les comarques gironines van aportar voluntaris a la Gran Guerra.

Un altre aspecte és el derivat de les motivacions que empenyeren els voluntaris. L'estudi del Dr. Martínez i Fiol apunta: «Només una trentena (dels 954 catalans) sembla que es va prendre seriosament el contingut ideològic del que significaven els mots "voluntari català"». És a dir, que l'idealisme polític nacionalista que des de certs partits es volia fer creure que hi havia no sempre era la veritable raó dels voluntaris. Altres de més prosaïques com la manca de treball, l'afany d'aventures o fins fugir de la justícia, podien animar a enrolar-se a la Legió Estrangera.

El nombre de voluntaris dels nostre país va fer del tot impossible qualsevol intent de crear una Legió Catalana i, per tant, ens hem de quedar amb la realitat d'unes xifres i, en tot cas, fer memòria dels que van caure lluny de la pàtria i possiblement no cantant *La Marsellesa*, però sí que el seu darrer sospir devia ser en català.

J. Víctor Gay és periodista.

Notes

- (1) Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria.
- (2) E. Uccelay-Da Cal, en el pròleg del llibre de David Martínez i Fiol *Els «voluntaris» catalans a la Gran Guerra (1914-1918)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 1991.
- (3) Enric Jardí, *Quim Borralleras i els seus amics*. Ajuntament de Barcelona. Delegació de Cultura, 1979.
- (4) *Joffre, Maréchal de France*. Publicació en català del Museu Joffre de Ribesaltes, 1991.
- (5) David Martínez i Fiol (ibídem).
- (6) *Archives du Service Historique de l'Armée de Terre*, al castell de Vincennes, a París.
- (7) *L'Autonomista. Suplement literari, 1933*.
- (8) *La Question Catalane*. Imprimerie de L'Indépendant. Perpinyà, 1928